

NYUGAT KELETE ÉS KELET NYUGATA

ASH

■ „A geopolitikai határok nem egyszerűen vonalak, amelyeket diplomaták húznak elegáns konferenciatermekben a térképekre. Realitást teremtenek, amely minden határátlépő számára azonnal kézzelfoghatóvá válik. A vasfüggöny is ilyen volt: csak 10 lépéssel a Checkpoint Charlie-tól egy másik világ kezdődött. Aki manapság Európában ilyen választóvonalat keres, menjen át egyszer gyalog a szlovákiai Vysné Nemecké és az ukrán Uzsgorod között a határon.” (Timothy Garton Ash: *Közép-Európa? Az meg hol van?* 1999.)

ESTERHÁZY

■ „A hazugságok legnagyobbika: hogy azt mondták: vagyunk. Hogy van az ország. Hogy van egy: mi. Hát nincs. Széjjel vagyunk szedve (cincálva, verve). Pedig ha csak az én van, akkor nagy baj van. Aki egyedül van, az mindennél jobban kiszolgáltatót.

Valamelyik jeles Közép-Európa-szakértő mondja, talán Kundera vagy Konrád, vagy mind a kettő, hogy Közép-Európa: az egy álom. Ez nemcsak szép és szellemes gondolat, de nagyon konstruktív is. Hozzám mindenestre közel áll. Végre valami, ami tőlünk függ, a fantáziánktól, a tehetségünktől. Még szabadságot is álmodhatunk ide. És akkor – és ide akartam kilyukadni – talán még az elvesztett mi-t is visszanyerjük. Mi, közép-európaiak, próbálgathatjuk először, és utána már könnyebben lehet mondani, talán: mi, magyarok, mi, szlovének, mi, szerbek, és így tovább.” (Esterházy Péter: *Közép-Európa mint seb, homály, hiba, esély és reménytelenség.* 1991.)

HÁVEL

■ „Az új Európába csupán rendezett múlttal, új törvényhozással, gazdasági életünk szerkezetének átalakításával és egy olyan demokratikus rend megteremtésével juthatunk el, melytől az önkényuralom legutóbbi negyven esztendejében teljesen elszoktunk, s melynek kiépítése még mindig sok erőfeszítést igényel. S eközben azzal is számolnunk kell – Esterházy Péter nyomán, szabadon –, hogy nem minden ostobaság oka keresendő a letűnt rendszerben, hogy itt az évek hosszú során önerőből, sok emberi szenvedés, fenyegetettség, meghunyászkodás, keserv és könny nyomán összegyűlt egy nagy halom, látszólag legyűrhetetlen, pártsemleges ostobaság is. Meggyőződésem, hogy az a közös vágy, melyet egy új, szabad élet iránt érzünk, az eddiginél is szilárdabban köt össze újra bennünket.” (Václav Hável: *Pohárköszöntő.* 1994.)

HOBBSBAWM

■ „*Mitteleuropa* vagy Közép-Európa nem leírás, hanem manifesztum: a német hegemoniáért vagy azzal szemben és/vagy az orosz hegemonia ellen a régióban.” (Eric Hobsbawm: *Nincs császár, nincs ruha*. 1992.)

KIŠ

■ „Egy fotóriporter barátom a kapitány engedélyével felvételeket készített egy Kotorban horgonyzó szovjet cirkáló fedélzetéről. Aztán a partról széles látszögű objektívvel lefényképezte az öblöt, és benne a cirkálót. Amikor előhívta a tekercest, az fekete volt, mint a sötét éjszaka. Az örökkévalóság élményéből, az »óceán-érzetből«, a rádiózavarás (brouillage) adott technikájától függetlenül, csak foltok maradnak a tekercsen – piros, fekete vagy zöld foltok aszerint, hogy a felvétel pillanatában melyik érzékünk hagyott alább éppen: hallásunk, szaglásunk vagy látásunk. Ugyanezt a látványt szemlélte apám 1939-ben (öt évvel azelőtt, hogy odaveszett Auschwitzban) és 1898-ban Sigmund Freud úr, aki ezután álmodta nevezetes álmát a három Párkáról.” (Danilo Kiš: *The Magical Place*. 1983.)

KONRÁD

■ „A közép-európaiság egyfajta magatartás, nevezetesen tapintat a vitás kérdések kezelésében, esztétikai érzékenység az iránt, ami bonyolult, a nézetek többnyelvűsége iránt. Halálos ellenségeink megértése, a megértés egyetemes stratégiája. Nemcsak tolerancia, hanem érdeklődés is, nemcsak kímélet, hanem szolidaritás is, nemcsak sportszellem, hanem szenvedély is.”

„A közép-európai modernitás annyit jelent, hogy felismerjük történelmünk tartós trendvonalait, és pontosan tájékozódó intuícióval meghosszabbítjuk azokat. Fölsírnem az érlelődő folyamatokat, elősegíteni kibontakozásukat, elkerülve az ideológiai és a dramaturgiai klisék csapdáit! Ez az a történelmi vállalkozás, amely mindannyiunkat külön-külön személyes meghívás elé állít.” (Konrád György: *Az autonómia kísértése*. 1989.)

KUNDERA

■ „Egy nép vagy civilizáció identitása azokban a szellemi alkotásokban tükröződik vissza és összpontosul, amelyeket általában »kulturának« neveznek. Ha ez az identitás halálos veszélyben van, a kulturális élet föllendül, kiéleződik, és a kultúra azzá az élő értéké válik, amely köré az egész nép tömörül. Ezért van az, hogy minden közép-európai lázadás alkalmával a kulturális emlékezet és a kortársi alkotás oly nagy és meghatározó szerepet játszott, mint soha egyetlen más európai népi lázadásban.” (Milan Kundera: *A megrabolt Nyugat avagy Közép-Európa tragédiája*. 1983.)

■ „Ha nem létezik hiteles politikai kultúra, és nem léteznek a demokratikus közélet elemi normái, a konspirálás szükségképpen csak elmélyíti a társadalom szenvedéseit, miközben cserébe nem sokat ad. A forradalmi programok és a konspirációs akciók csupán a rendőrség érdekeit szolgálhatják, megkönnyítik a hisztériás hangulat szítását, és lehetővé teszik a rendőrségi provokációt. A kelet-európai másként gondolkodók előtt véleményem szerint nincs más út, mint megalkuvás nélkül harcolni a reformokért, szorgalmazni a fejlődést, amely kiszélesíti az állampolgári szabadság és az emberi jogok körét.” (Adam Michnik: *Új evolucionizmus*. 1976.)

NÉMETH

■ „Mi Duna-népek ott tartunk, ahol a háború előtt, itt élünk egy sorsközösségben, egymásról mit sem tudva. Igazán itt az ideje, hogy megismerjük tejtestvéreinket, akikkel egy sors száraz emlőjét szoptuk.” (Németh László: *Középeurópa*. 1932.)

